

Handelinghen des provincialen synodi van Zeeland, gehouden met authorisatie der E. M. heeren Staten van Zeeland binnen de stadt van der Vere, begonnen op den 17 Meye ende geeyndicht op den 27 derselver maendt des jaers 1610, ten overstaen van de E. heeren STEVEN TENIJS ende mr. JOHAN HUYSSENS, raden der E. M. heeren Staten van Zeeland, hiertoe specialick gecommitteert.

Naer de aenroepinghe des goddelicken naems, gedaen by den dienaer der plaetse, hebben de E. heeren gecommitteerde raden STEVEN TENYS ende mr. JOHAN HUYSSENS tot oopeninghe des synodi voorgedragen de resolutie der E. M. heeren Staten van Zeeland over het houden deser byeencompste mitzgaders het last, hen van den voorsz. heeren tenzelven aensiene opgeleyt, overleverende tot confirmatie van dien extract wt derzelver notulen, hetwelcke verclaerde haerder E. goetvinden ende resolutie, waerdoor dese byeencompste des synodi ingewillicht ende gheacordeert wort. Was oock daerby gevoecht een extract wt de notulen der E. heeren Ghecommitteerde Raden, ordonnerende de plaetse der voorsz. vergaderinghe binnen de stadt van der Vere ende den tydt op den 15 Meye ende committerende de voornoemde E. heeren raden om die te assisteren. Ende syn dese in zulcken aensien met sonderlinghe welgevallen ende verblydinghe der broederen ontfanghen, dewelcke God danckten, dattet Hem belieft hadde de herten harer overicheden tot de versorginghe der kerckelicke zaecken te bewegen.

Daerna syn den credentien der 4 respectie classes gelesen ende voorweerdich aengenomen. Met dezelve syn verschenen:

wt Walcheren:

GILLIS BURSIVS ende GERSON BUCERUS, dienaren des goddelicken woords van Middelburch ende Vere, met de heeren JAN VET ende NICLAES SAEL, ouderlinghen van Middelburch ende Arnemuyden;

wt Schouwen:

HENRYCUS BRAND ende JOHANNES TAYUS, dienaren des goddelicken woords binnen Zierickzee ende Brouwershaven, met TOBIAS DAMMAN, dienaer des goddelicken woords in Nieuwerkercke, maer verschynende in de plaetse van eenen ouderlinck, ende JASON JANSZEN, ouderlinck der gemeynte Christi binnen Zierickzee;

wt Suytbeveland:

PHILIPPUS LANSBERGIUS ende LODOWYCK VERVESTE, dienaren des g. woords ter Goes ende te Cruninghe, met mr. JACOBUS PECKIUS ende HEYNDRYC CARELS, ouderlinghen van der Goes ende van Weerden;

wt Tholen;

JOHANNES PANTINUS ende GERARDUS SCHEPENIUS, dienaren des goddelicken woords binnen Tholen ende Vosmar, met THOMAS ROZEBOOM, dienaar des goddelicken woords binnen Poortvliet, maer als ouderlinck verschynende, ende JOACHIMUS LIËNS, ouderlinck tot Sinte Martensdyck.

Cap. 1.

Historiale acten des synodi.

Hiernaer is door het meeste deel der stemmen vercooren tot praeses synodi GILLIS BURSIVS, tot assessor PHILIPPUS LANSBERGIUS, tot scriba GERSON BUCERUS.

De acten des voorgaenden synodi, gehouden binnen ter Tholen, syn gelesen. Is oock het zegel des synodi overgelevert.

HENRYCUS BRAND ende HERMANNUS FAUKEEL, ghedeputeerde des lēstvoor- gaenden provincialen synodi, binnen ter Tholen gehouden, synde gelast geweest wt den name deszelven synodi eenighe poincten te versoucken aen de E. Ghecommitteerde Raden, hebben ingebracht rapport van tgene by hen ghedaen is, mitsgaders de originale apostillen, hen door de voornoemde heeren verleent op hare voorghestelde versoecken ende gegeven op den 13 Januarij des jaers 1604, onderteeckent DE JONGHE. Ende is goetgevonden de voorsz. ghedeputeerde midsdesen te ontslaen van haren last ende te bedancken voor haren ghetrouwen dienst.

Van weghen de kereke ende plaetse van Oosterland syn met credentie alhier op den 18 Meye verschenen DANIEL HEYNDRYCS SLATIUS, bedienaar des g. woords aldaer, ende JACOB HOLLEMAN, secretaris, verclarende hen beswaert te vinden over zeeckere ordonnancie harer respective classe, waer- door hen opgeleyt was op de sabbathen niet te doopen noch te trouwen des voormiddaechs, maer alleene des namiddaechs, zynde nochtans zoodanich besluyt harer classe naer hun oordeel by hen niet stichtelick nochte practicabel, ende volgens van dezelve ordonnancie op den synodum gheappelleert hebbende, versochten tot eyndinghe hares ggeschils het oordeel deszelven. Waerop goetgevonden is, dat de acte, van dewelcke sy geappelleert hebben, hier zoude vertoont ende geexhibeert worden, ten eynde dat men alsdan rypelyck ende ten vollen op de zaecke letten mochte. Volgehs dit besluyt is de voorsz. acte op den 22 dach deser maendt den synodo over-

gelevert, waerop geresolveert is, hetgene begrepen staet in de antwoorden des synodi op eenige voorgestelde vragen, cap. 4 in de 5 antwoorde.

JOOS VAN LAREN ende NICOLAUS OLIVARIUS, dienaren des goddelicken woords, vergeselschap met DANIEL LEYNSZEN, ouderlinck van Vlissinghe, hebben op den 17 Meye versocht over zeeckere stucken van den synodo gehoort te worden. Waerop hen voor antwoorde gegeven is, dat se, credentie van hare kercke overgelevert hebbende, oopeninghe zouden mogen doen van zules, als sy particulierlyck buyten de gestelde gravamina hadden te vertoonen. Ende bijaldien sy yets hadden tegen de advysen der gravamina der classe van Walcheren genomen, dat se oock daerover hen voor dese vergaderinghe zouden verclaren mogen, hiertoe nemende den tydt van twee dagen wterlick, om alsdan hare beswaernissen met de redenen derzelve schriftelick in te brenghen ende hierenboven noch mondelick gehoort te worden, behoudens dat sy dan vertreckende verwachten zouden het oordeel des synodi. Ende wort voor alsnu dit zoo toegelaten om beteren wille, mids dattet in consequentie niet getrocken en worde.

De ghedeputeerde der kercke van Vlissinghe syn op den 19 Meye voor den synodo wederom verschenen, mitbrenghende credentie hares kerckenraeds, ten eynde dat se dese vergaderinghe voordragen souden het gravamen van het gelyckstemmen der kercken in de classicale vergaderinghe door eenen minister ende eenen ouderlinck, mitzgaders om de advysen ende bedenckingen hares kerckenraeds op zeeckere gravamina der classe van Walcheren aen te dienen, hetwelcke naer de voorgaende ordonnancie deses synodi niet alleene schriftelick van hen gheschiet is, maer is hen oock daernaer de mondelicke verclaringhe toegelaten. Hetwelcke van hen gheschiet zynde, syn op den 22 Meye vertrocken, bedanckende de vergaderinghe, dat se hen zoo langhe ende geduldelick gehoort hadden.

Op den 24 daernaer is ABRAHAM VAN DER MYL in dese byeencompste verschenen, versoeckende, dat in het different, tusschen den kerckenraet van Vlissinghe ende hem hier te vooren opgeresen, mochte door den synodum met goeden raet voorsien worden, ten eynde dat hij in syn recht ende in synen dienst weder gerestitueert wierde, ende indien immers zules by die van Vlissinghe niet en conde te wege gebracht worden, dat het dan der vergaderinghe believen zoude eenen wech wt te vinden, waerdoor hy in syne eere gerepareert ende voor alle schade verhoet mochte werden. Daerenteghen door NICOLAUM OLIVARIUM ende JODOCUM LARETIUM, vergeselschap met eenen anderen ouderlinck CORNELIS LEYNSZEN, is wt den name hares kerckenraeds versocht, dat men in desen handel niet en soude treden, gemerckt deselve den E. magistraet der stede Vlissinghe mede aangaet,

verclarende, zoo men evenwel daerin trade, dat se zouden begeeren haer reces tot hare E. magistraet te nemen. Hierover is by den broederen des synodi raetsaem gheoordeelt, dat men om redenen in den voorsz. handel ten principale niet en soude commen, maer wel de reparatie van ABRAHAMI MILII eere voornemen ende versorghen. Ende is tot zulcken eynde den ghedeputeerden van Vlissinghe afgevraecht, of sy gesint waren den voorsz. ABRAHAM zulcke attestatie te geven van leere ende leven, met dewelcke hy bequaemelick zoude connen verplacet werden. Ende overmits de voorsz. broederen excipieerden geen last te hebben van haren kerckenraedt yet hiervan voor te dragen doch hoope gevende van harentweghe, dat de attestatie niet en soude geweygert werden, ende verclarende, dat se in haer bysonder niet en hadden tegen den persone MILII voorsz. ten aensiene van syne leere ofte leven, hoewel niet verstaende, dat door dese hare verclaringhe de kerckenraedt van Vlissinghe zoude geprejudiceert worden, is hen door den synodus belast, dat se tot hare principale wederkeeren souden ende met die handelen, ten eynde sy ooc dergelycke ghetuygenisse schriftelick ABRAHAMO verleenen wilden ende de synodus goede bequaemheyt hebben mochte om, sonder int stuck ten principale te treden, ABRAHAMO MILIO volgende syn redelick versoeck te assisteren. Is daerenboven hen opgeleyt by schrifte te stellen hetgene sy aengaende de bedeeinghe der classe van Walcheren, van hen ende sommige andere kercken, namentlick Oosterzouburch, Coudekercke ende Beekercke, versocht, den synodo hadden te vertoonen.

Op den 26sten is door den ghedeputeerden van Vlissinghe het beworp der attestatie, by haren kerckenraedt ABRAHAMO MILIO te geven, den synodo geexhibeert, dienende ten deele om ABRAHAM VAN MYLE te rechtveerdighen, ten deele om hem by alle verstandighe alleene wt tgeruchte verdacht te maecken. Volgens heeft de synodus gheoordeelt, dat de attestatie onvolcommen was ende niet genoechaem om de verplaetsinghe ABRAHAMI MILII te bevoorderen, vindende dese maniere van doen zeer vreemdt ende onchristelick, niet alleene omdat zoodanich ghetuygenisse contrarieerde het mondelick ghetuygenisse der gesanten voorsz. maer oock het geschreven getuygenisse zelve. Ende naerdien sy verclaerden anders geen last te hebben, is hen van den synodo opgeleyt, dat sy sich wederom tot hare principale vervoegen souden ende op den volgenden dach, wederom tot de vergaderinghe keerende, met volcommen last souden syn voorsien om in dese hare saecke tot de volle afhandelinghe voort te gaen, sonder hiernaer eenich nieuw reces tot haren kerckenraet te nemen, gemerct het de vergaderinghe ongelegen was langer hiermede opgehouden te worden. Syn oock ernstelick vermaent geweest, dat se by hare principale aerbeyden souden om het versochte ghetuygenisse in simplici forma te vercrygen

met nalatinghe der exceptie, in dat beworp ghestelt, dewelcke gewach maecte van de quade geruchten, tot nadeele van ABRAHAMI MILII goeden name over sommige jaren opgeresen.

Hierop de voorsz. gesanten te huys ghetrocken ende op den ghestelden dach voor de synodo verschenen synde, hebben het voorighe beworp met hen ghebracht, vervatende in plaetse van tgene de synodus gheoordeelt hadde nagelaten te moeten syn ende by dezelve gesubreguleert was, zoodanighe exceptie, dewelcke niet alleene hetzelfde medebrachte, dat in het gesubreguleerde vervaet was, maer oock noch meer mochte dienen tot ABRAHAMI nadeel. Hierom heeft de synodus zoo door haerzelven als door 3 gesanten aen de ghedeputeerde van Vlissinghe versocht ende hen vermaent, dat de voorsz. exceptie mochte wechgenomen ofte ten minsten versoet worden, waerop sy verclaert hebben, dat sy zulcs niet en vermochten, alsoo hetzelfde hen van hare E. magistraet verboden was, doende dit blycken met eene zeeckere acte, in Wet ende Raet der stadt Vlissinghe gepasseert den 27 Meye ende van den synodo gesien. Overzules de synodus, op alle de voorsz. handelinghen des kerckenraeds van Vlissinghe neerstelick ghelet hebbende, en can niet nalaten midsdesen voor alle kercken Christi in Zeeland, wt welckers name sy vergadert is, te betuygen, dat de kerckenraedt van Vlissinghe qualick heeft gedaen, alsoo den synodum vele dagen op te houden ende in haer goet voornemen te verhinderen, oordeelende tegen de leere 1 Tim. 5. 19 te stryden, dat sy op geruchten alsoo tegen eenen leeraer beschuldighe aennemen, dat sy hem daerom eene simpele attestatie weygeren, gelyck hetzelfde oock strydt tegen de gearresteerde kerckenorderinghe articulo 71, ende dat beyde streckt tot nadeel van den vrede der kercke ende policie, dewelcke door de versochte accommodatie conde ghetroffen worden. Insonderheyt oordeelt de synodus onbehoorlick ende de kercke ende de policie schadelick te wesen, dat de kerckenraedt van Vlissinghe haer in eene pure kerckelicke zaecke tegens den synodum met de autoriteyt der politycke overicheyt behelpt. Voorder oordeelt, dat ABRAHAMUS MYLIUS in de kercke van Vlissinghe by provisie zal tot den avontmale toegelaten worden ende dat hem dadelick eene simpele goede attestatie worde gegeven om bequamelick ten dienste te mogen commen ende verplaetst te worden. Ende is dit oordeel des synodi hen wt het schrift voorgelesen.

Cap. 2.

Acta des synodi, verclarende eenighe artickelen onser kerckenorderinghe etc.

I.

Het goetduncken ende advys der classe in den 3 ende 4 art. der ghearresteerder kerckenorderinghe wort van den synodo aldus wtgeleght, dat de

kerckenraet wel zal mogen vryelick delibereren ende raetslaen over de verkiesinghe eenes dienaers, doch dat se tot geene beroepinghe zal mogen voortgaen ofte dienaengaende met den vercoorenen yet handelen, vooraldat de classe daarvan kennisse genomen ende oordeel gegeven hebbe, naer hetwelcke de kerckenraedt haer zal hebben te reguleren.

II.

Tot verclaringhe van den 5 art., raeckende het ghebedt, hetwelcke in de verkiesinghe der predicanten ghedaen wort, is goetgevonden, dat men het oude gebruyck zal volgen, hoewel het vry zal syn het vasten by het bidden te voeghen, ende de ghemeynte, tot vyerighe ghebeden opgescherpt zynde, zal oock mogen tot het vasten vermaent werden, zonder nochtans dieshalven ymand eenighe wet op te leggen.

III.

Door het voorweten des classis in den 7 art. wort verstaen, dat een dienaer niet en mach zyne kercke verlaten om elders eene bequame beroepinghe aen te nemen, tenzy dat de classis niet alleene wetenschap daarvan hebbe, naerdats hy verlaten is, maer oock oordeele, eer hy verlaten wort, of hy zal verlaten worden ofte niet.

IIII.

De kennisse ende het oordeel der classe, daarvan in den 9 art. vermeldt wort, heeft dese meyninghe, dat de classe weten moet de redenen, om dewelcke hem eenich dienaer tot eenen anderen staet des levens begeven wilt, ende meteenen oordeelen van de gewichticheyt derzelver redenen, ten eynde dat zoodanich oordeel gevolcht worde.

V.

Den onwille, daarvan den 17 art. spreeckt, wort beschreven eene merckelicke ongesintheit, in een groot deel der ghemeynte tegen haren kerckendienaer opgeresen om oorsaecken, die de afsettinghe niet en verdienen ende om dewelcke men nochtans genegen is denzelven aldaer niet langer te ghebruycken. Ende om zulcken onwille (als hij in eenighe gemeynte tegen den kerckendienaer opgeresen is) gevoegelick te weeren, de classis zal alvooren ondersoecken, of den onwille gefondeert is ofte niet. Soo hy geen fundament en heeft, de onwillige zullen door de classe onderwesen werden, opdat se haer ongelyck verstaen moghen. Maer in gevalle datter eenige merckelicke cause ware, die den onwille veroorsaecte, men zal die poogen wech te nemen ende de onwillige alsoo gerust te stellen. Doch

zoo dit niet en conde te weghe ghebracht werden, de classis zal de verplaetsinghe voorderen, behoudens dat de kerckendienaer in synen vollen dienst blyve, totdat hy verplaetst is.

VI.

Over den 28 artickel wort tot verclaringhe inghebracht, dat degene, die hem beclaecht door de wtspraecke der mindere vergaderinghe verongelyckt te syn ende hem tot eene meerdere beroept, hientusschen de wtspraecke der mindere vergaderinghe zal onderworpen blyven tot an der stont, dat eene meerdere daarvan oordeel wtgesproocken hebbe. Ende zal dese wtspraecke voor vast ende bondich gehouden ende nagevolcht worden naer wtwysen des artickels.

VII.

Tot verclaringhe van het 32 artickel wort geoordeelt, dat door het seggen des classis, hetwelcke daerin vermelt wort, anders niet te verstane en sy dan het besluit derzelve, hetwelcke door de meeste stemmen goetgevonden is.

VIII.

Gemerct in den 35 artickel gesecht wort, dat in de kercken, daer geenen kerckenraet en is, middelertydt by de classe gedaen zal werden, hetgene anders den kerckenraet opgelecht is te doen, ende den synodo in bedencken gegeven is, oft zules ooc niet en behoorde verstaen te syn van de plaetsen, daer geenen kerckendienaer en is maer alleene ouderlinghen ende diaconen, wort beslooten, dat de classe den kercken, welcker dienaer afghestorven is, zal mogen haren dienst, daertoe versocht zynde, bewysen, de kercke nochtans in de absentie des ghedeputeerde der classe blyvende in hare behoorlycke ende gewoonelycke vryheyt.

IX.

Aengaende den 45 artickel, ordonnerende, dat de dienaren des woords, dewelcke weygeren de Confessie ende den Catechismum te onderteekenen, zullen de facto van haren dienst by den kerckenraet ofte classe opgeschorst worden, de synodus verstaet, dat het wordeken ,ofte' niet en moet alsoo genomen syn, alsof de opschortinghe der kerckendienaren stonde by den kerckenraet ofte de classe elck alleen ende afgesondert, maer dat se haer beyde gesamentlyck toecompt achtervolghende het voorschrift ende de ordre, goetgevonden in den 58 artickel der ghearresteerder kerckenordeninghe, welverstaende nochtans dat de opschortinghe in de plaetse, daer geenen kerckenraet en is, de classi alleene zal bevolen syn.

X.

Belangende den tydt, door den 5 artickel der synode van der Goes gestelt ende gheordonneert voor degene, die van een kerckelyck besluit tot eene meerdere vergaderinghe begeeren te appelleren, wort verstaen, dat de ordonnancie vast blyven zal.

XI.

De wet des Thoolschen synodi, ordonnerende den tydt, in het hertrouwen der weduwaers ende weduwen te onderhouden, zal blyven, welverstaende dat den tydt van 6 maenden, voor het hertrouwen der predicanten gestelt, meer voor eenen raet dan voor een bevel genomen zal worden.

Cap. 3.

Canones ofte regulen van den synodo ghestelt.

I.

Men zal, achtervolgende het besluit des Thoolschen synodi, in de provincie van Zeeland een synodus van heden in een jaer namelyck den 16 Meye houden ende voort jaerlics, tot welken eynde men zal versoecken, dattet de E. M. heeren Staten believe desen regel door hare authorisatie te confirmeren.

II.

De zaecken, in den synodo te verhandelen, zullen voortaan niet in thesi maer in hypothesi voorgesteld worden, ende volgens zulcs, daer geene hypothesis van en is, zal men in den synodum niet inbrenghen.

III.

Tot afhandelinghe der poincten, die int gemeene den classen aengaen doch voorvallen, eer de synodus jaerlics byeencompt, zal elcke classis extraordinaerlyck twee dienaren des woords deputeren, in welken gevalle de classe synodael den anderen classen zal hebben aen te schryven den noot ende de redenen, vereyschende dese extraordinaire byeencompste, ende daerover hare deputatie te versoecken, noemende den tydt ende de plaetse der vergaderinghe. Die hiertoe vercooren worden, zullen niet des synodi maer des classis ghedeputeerde syn. Ooc en zullen sy niet vermogen yet anders te verhandelen, dan daertoe sy specialyck gecommitteert ende gelast werden. Van het verhandelde zullen sy met den aldereersten aen hare principale rapport doen, om dan met goetvinden derzelver wt hare deputatie te scheidyn. Ende om soodanige byeencompste te effectueren zal wt den name dese synodi van de E. Mog. heeren Staten versocht werden, dattet hare E. gelieve die tot zulcken eynde, als voorseyt is, te authoriseren ende te ordonneren

dat dezelve, zoo dicwils als sy geschiet, door eenige wt de E. heeren Ghecommitteerde Raden, zynde lidmaten der ghemeynte, mochte gheassisteert worden.

III.

Tegens de overtredinghe der wetten, die in de kerckenorderinghe ghe-arresteert syn, zal men procederen naer de ordre van de kercke. Ende in gevalle de classe niet en can de zaecke wtvoeren, men zal synen toevlucht nemen tot den synodum naer wtwysen van den 59 artickel ofte, zoo desen niet voorhanden en is, tot de extraordiniaire deputatie der classen, in den naestvoorgaenden canone goetgevonden, ten eynde dat aldaer kennisse van zaecken genomen zynde, sententie definitive gestreecken worde.

V.

In gevalle eenighen kerckenraedt ofte dienaer des goddelycken woords ofte ouderlinck quame voor te wenden, dat het besluyt zyner respective classis streede tegen Godes woordt ofte de gearresteerde kerckenordre ende daerom niet schuldich te syn het voorgemelde besluyt te gehoorsamen, ende dat de classe, op soodanich voorgeven de zaecke geresumeert hebbende, niet en conde bevinden haer besluyt zoodanich te wesen ende volgens goetvonde by hetzelve te willen blyven, zal zulcken kerckenraet ofte dienaer ofte ouderlinck gehouden syn de wtspraecke te gehoorsamen ende, al quame hy te appeleren, zal evenwel gehoorsaem syn, verwachtende het oordeel van eene meerdere kerckelycke vergaderinghe.

VI.

Int gebruyck der lyckpredicatie zal men hem conformeren naer het 12 artickel des nationalen synodi van Middelburch.

VII.

Men zal door geheel Zeeland eenderley formulieren int bidden gebruycken, niet alleene in de predicatie maer oock in alle kerckelycke byeencompsten der kerckenraden, classen ende synoden, doch evenwel wort de vryheydt toegelaten om in gevalle van bysonderen noot denzelven int gemeene formulier in te voegen, mids dat zulcs geschiede door eene gelycke ende eenparige forme, met advys ende goetvinden des kerckenraeds gestelt.

VIII.

Opdat het misbruyck ontrent den doop der kinderen gheweert worde, waerdoor openbare goddeloose spotters ende verachters der religie als ghetuygen toegelaten werden, zullen de gemeynten neerstelyck vermaent

syn, geene sodanige tot getuygen te nemen ende de lidmaten, die se genomen zullen hebben, by laste des kerckenraeds daerover aen te spreekken. Oock en zullen de namen zulcker getuygen in het register niet aengheteekent werden.

IX.

De personen, die onghedoopt synde begeeren getrouwt te worden ende nochtans, overmits sy in belydenisse ongeloovich ofte in leven goddeloos syn, tot den doop niet en connen toegelaten worden, zal men niet trouwen, tensy dat se tevooren door goede onderwysinghe ende vermaninghe tot ware bekeeringhe gebracht werden.

X.

Om te beter eenicheyt in de suyvere leere ende goede ordre der kercke te onderhouden, zullen de dienaren des woords onderteecken en zeeckere formulieren, van desen synodo ghestelt aengaende dezelve leere ende kerckenordeninghe ende hier achter de acta deses synodi bygevoecht.

XI.

De kerckendienaren zullen dadelyck van haren dienst opgheschort worden, van dewelcke men bewysen can, dat se yets doen tegen hare onderteekeninghe ende eenighe nieuwigheden ofte veranderinghen tegens de gesunde leere, by hen onderteeckent, invoeren willen.

XII.

Geen predicant en zal vermogen publiclycke schole te houden, tensy dat den noot zulcs vereysche, waervan de respective overheden ende kerckenraden ende classen oordeelen zullen, insiende of niet daarmede des predicants studien ofte synen dienst te corten gheschiet.

XIII.

Opdat oock de eenicheyt in de h. leere onderhouden mochte werden onder degene, die tot de oeffeninghe der propositien versoecken toegelaten te worden, zullen (boven de attestatien, die sy van belydenisse ende leven hebben te overleveren ende boven het praeparatoiren examen, hetwelcke voorgaen moet) onderteecken en zeecker formulier, van den synodo beraemt ende hier achteraan gevoecht.

XIV.

Den classen zal de vryheyte toegelaten werden om de studenten, die met voorgaende examen tot de propositie aengenomen syn ende eenen redelicken

tydt lanck alsoo geoeffent syn geweest, te authoriseren, dat se oopentlyck voor het volck zouden mogen predicken, behoudens dat bequame limitatien getroffen werden, die de swaricheden, hierin te vreesen, met stichtinghe wechnemen. Ende dit zal geschieden naer den inhoud des formuliers, achteraan de acta deses synodi gestelt.

XV.

Om de lidmaten der kercke ende oock degene, die buyten syn, tot meerdere kennisse der waerheyt te brenghen, zullen de dienaren des goddelicken woords met alle neersticheyt niet alleene int openbaer hare gemeeynten vermanen tot toeneminghe in de leere des geloofs ende tot de schuldighe onderwysinghe harer huysgenooten ende kinderen, maer zullen oock int bysondere naer gelegentheyt de huysvaderen ende in de visitatien der scholen de schoolmeesteren tot haer devoor opscherpen, insgelycs alle occasien waernemen om oude ende jonghe aengecommene ende aencommende tot haren schuldigen plicht op te wecken.

Cap. 4.

Antwoorden des synodi op eenighe voorgestelde ofte voorgevallene vragen.

I.

Op de vraghe, of de ghedeputeerde der classen noch voortaan met voorbedachte resolutien in den synodum verschynen zullen, is gheantwoort, dat den artickel des Thoolschen synodi vast blyven zal.

II.

Of den classibus geoorlooft zy in plaetse eenes ouderlincs eenen predi- cant tot den synodum te deputeren? Is geantwoort, dat zulcs niet en behoort te geschieden ende dat men zal onderhouden den 42 artickel der gearres- teerder kerckenordeninghe.

III.

Of alle kercken in de classicale vergaderinghe ordinaerlyck niet en behoo- ren gelycke stemmen te hebben door eenen minister ende eenen ouderlinck? Is geantwoort, dat men zal blyven by den artickel van der Tholen, also hy luydt.

III.

Oft niet goet en ware, dat de overwaterighe kercken van de classe van Walcheren afgezondert wierden, om appart eene bysondere classe te maecken? Wort van den synodo gheantwoort, zulcs ongeraden te syn, als hetwelcke in dese gelegentheyt des tyds tot de gemeene vrede ende ruste niet en is dienende.

V.

Of men zoude mogen het doopen ende trouwen voor den middach op de sabbathen toelaten? Is de antwoorde des synodi, dat men dit gebruyck in de vryheyt der kercken laten zal, alhoewel nochtans het doopen ende trouwen naermiddach, waer het gevoegelyck gheschieden can, zal mogen ingebracht werden.

VI.

Hoe men het gebruyck van de veelheyt der getuygen by den doop weeren zal? Is geantwoort, dat men degene, die boven het toegelaten getal overich syn, wt het register laten zal.

VII.

Of het de classi ofte kercke geoorlooft zy, eenige dienaren wt andere classibus te ontfanghen dan met behoorycke attestatie van de classe ende kercke, daer sy wt gescheyden syn? Wort geantwoort, dat men onderhouden moet den 7 artikkel der gearresteerder kerckenorderinghe, zulcs dat een dienaer niet en zal vermogen van syne kercke te scheyden, tensy dat hy dese ende de respective classi, daervan hy scheyt, volcommen contentement gedaen hebbe.

VIII.

Wat censure tegen de banqueroutiers zal wtgevoert worden? Wort geantwoort, dat zulcs ter discretie van de kerckenraden gelaten wort.

IX.

Hoe men eenichsins zoude mogen voorsien tegen het veelderley verdriet, hetwelcke den lidmaten der kercke, die getrouwt syn met degene, die professie doen van een andre religie, van hare parture wedervaert? Is de antwoorde, dat men in gevalle van zeer grooten ende onverdragelicken noot denzulcken raden zal haren toevlucht tot de overheyt te nemen. Maer den onghetrouwden zal men te verstaen geven, dat se behooren in den Heere te trouwen.

X.

Of degene, die by de papen gesececkert syn, in onse kercken zouden moghen hare afroepinghe hebben, ende of se zouden mogen by ons getrouwt worden, welcker bannen ofte wtcondinghen by de papen gedaen syn? Is voor antwoorde gegeven, dat zulcs in dese gelegentheyte des tyds wel gheschieden mach.

Cap. 5.

Versoecken wt den name des synodi te doen aen de E. M. heeren Staten.

I.

Also de vergaderinghe des nationalen synodi zeer noodich geacht wort,

is goetgevonden, dat men aen de E. M. heeren Staten wederom versoecken zal, dattet hare E. believe de beroepinghe derzelver met den eersten ende bequaemste gelegentheyt van nieuws te bevoorderen.

II.

Om de studenten by de suyverheyt der leere ende by de vromicheyt der seden te beter te onderhouden is raetsaem gheoordeelt, dat men de E. M. heeren Staten aendienem zal de nootzaeckelicheyt eens collegii in de provincie van Zeeland op te richten, ende ondertusschen te versoecken, dattet hare E. believe by de E. M. heeren Staten van Holland te aerbeyden, dat binnen Leyden professores theologiae van gesonder leere mochten worden gestelt.

III.

Men zal oock aenhouden, dat het placcaet van den opsicht der scholen vernieuwt ende de kerckenraden gheauthoriseert mochten worden om goede sorge te dragen, dat hetzelfde met kennisse harer respectiver overicheyt dadelyck int werck gestelt wierde, ende dat de respectieve classes zullen vermoghen van het devoor der kerckenraden kennisse te nemen, daertoe gebruyckende de occasie, die door de visitatie der kercken gepresenteert wort. Oock zal men aenhouden, dat het placcaet mach wtgevoert worden, in twelcke verboden wort de jonckheyt deses lands in Paepsche ende Jesuytsche scholen te seynden.

III.

Men zal versoecken aen de E. M. heeren Staten, dattet hare E. believe het placcaet van de policie over Zeeland, op den name van syn Excellentie den heere Prince van Oraignen hooger ghedachte wtgegeven, jaerlics van nieuws in allen steden ende vleckem deser provincie te laten publiceren ende daer het noodich is te amplieren ende te doen onderhouden. Item zal versocht worden aen de voorsz. heeren, dattet hare E. believe het laetste placcaet, tegen de ontheyliginghe des sabbaths ghepubliceert, te doen wtvoeren, mitzgaders te vernieuwen het placcaet, gestelt tegen de onordentlickheden ontrent het houwelick, als tsamensittinghe dergener, die onge-trout syn ende in bloetschande leven.

V.

Oock zal versocht worden behoorlicke straffe tegens degene, dewelcke van den name Godes ende h. godesdienst ende sacramenten onstichtelick spreekem, item dat ordre ghestelt worde tegen het drucken, stroyem ende vercoopen van vele ergerlicke ende schandelicke boecken, dewelcke dienen tot nadeel van Godes eere ende den welstant der kerecke, mitzgaders tegen de excessive oncosten ende brasserien, die dickwils gepleecht worden ten

platten lande in de reeckeninghe van de huysarmen ende kercken tot groote ergernisse ende last der ghemeynte. Item wort versocht, dattet de E. M. heeren Staten gelieve te ordonneren eenen zeeckeren tydt, in denwelcken de onghetrouwde personen zullen gehouden syn (zoo sy connen) hen in haer houwelick te laten bevestighen.

VI.

Insgelycs zal aen de voorsz. heeren versocht worden, dattet hare E. gelieve voor den weduwen der afgestorvene predicanten deser provincie jaerlics eenich onderhoud te ordonneren. Ende onder de redenen van persuasie zal men hare E. vertoonen, dat zulcs in Holland ende in andere provincien gheschiet.

Cap. 6.

Acta ofte besluyten, dewelcke wt den name deses synodi wt te voeren syn.

I.

Men zal eene nieuwe oversettinghe des bybels voorderen, ende zal tot zulcken eynde aen de E. M. heeren Staten versoeck ghedaen worden.

II.

Het wort goet ende raetsaem ghevonden, dat de 37 artickelen onser Confessie achteraan den Catechismum, ende oock alleen, correct geprent worden.

III.

Men zal het oude formulier des doops met de minste veranderinghe, die mogelick is, accommoderen op de volwassene.

III.

Het gebedt, hetwelcke gestelt is om des Sondaechs naer de eerste predicatie gebruyct te worden, zal vermindert ende vereort worden, ende zal dese forme in de kercken van Zeeland ordinaerlick ghebruyct worden. Insgelycs om te meer de gelyckheyte in alle kerkelycke zaecken te treffen zullen gemeyne formulieren ghestelt worden der gebeden, te ghebruycken in de byeencompsten der kerckenraden, classen ende synoden.

V.

Soo wanneer ymand wt desen synodo tot de revisie des bybels versocht wort, zal de synodale classe de andere 3 hiervan verwittighen, opdat door gemeyne toestemminghe hierin ordre mach gestelt worden.

VI.

De versorginghe der cruyskercken is naer de ordre der beurten voor een jaer opgeleyt de classi van der Tholen.

VII.

Op het versoek des Gelderschen ende Zutphenschen synodi, van eenighe wt desen synodo te committeren in de vergaderinghe, te houden op den 19 Meye, is raetsaem gevonden, dat men het vooralsnu zal afslaen, zoowel omdat den tydt nu overstreecken is, dat men by tyde daer niet en soude connen verschynen, als om andere redenen. Evenwel zal wt den name deses synodi het voorgemelde versoek beantwoort worden. Insgelycs wort goetgevonden ten aensiene van den aenstaenden Hollandsehen synode, dat geene deputatie tot die en gheschiede, maer wel dat men door missive deses synodi hen rade tot alle gevoegelicke ende stichtelicke afhandelinghe harer swaricheden ende meteenen onse hulpe aanbiede.

VIII.

De classis van Walcheren zal ABRAHAMO MILIO eene volcommene attestatie geven. Ende die van desen synodo ghedeputeert zullen worden om de synodale versoeken aen te dienen, zullen by de E. Ghecommitteerde Raden aenhouden, dat hem syn tractement zoude mogen volgen ter tyt toe, dat hy tot eenighen kerkendienst zal gevoordert syn, waertoe de dienaren der 4 classen vermaent worden hem gerecommandeert te houden.

IX.

Om het last der synodale versoucken wt te voeren syn ghedeputeert GILLIS BURSUS ende PHILIPPUS LANSBERGIUS.

X.

De naeste synode zal gehouden werden binnen de stadt van Zierickzee ende de classe deszelven eylands zal de synodale classe wesen.

Eyndelyck de censura morum gehouden synde is den name des Heeren met dancksegginghe aengeroepen ende syn de broederen met vrede ende vriendschap van malcanderen gescheyden.

Formulier van onderteeckeninghe aengaende de leere voor de dienaren des h. evangeli.

Wy dienaren des woords hier ondersch. verclaren met dese onderteeckeninghe, dat wy metter herten gelooven ende gevoelen, dat alle de artickelen ende leerstukken, begrepen ende verclaert in dese Confessie ende Catechismus, de minste met de meeste, den worde Godes in alles conform syn, ende beloven oock midsdesen heylichlyck, dat wy naer eysch der gelegentheynt alle dezelve leerstukken opentlyck ende int bysondere zullen leeren ende voorstaen. Ende indien wy tot eenighen tyden eenich gevoelen ofte bedincken zouden mogen crygen tegens eenich artickel ofte leerstuk, in

de voorsz. Confessie ende Catechismo begrepen, dat wy datzelve noch oopentlyck noch heymelyck zullen voorstellen dan ordentlyck in classicale ofte synodale vergaderinghen, op pene van als scheurmaeckers gecensureert te worden. Ende indien tot eenigen tyde de classis ofte synodus zoude mogen goetvinden, om de eenicheyt in de leere te onderhouden, van ons te eyschen onse naerdere verclaringhe ofte gevoelen over eenich artickel van de voorsz. Confessie ofte Catechismus, soo belooven wy oock mitsdesen, dat wy daertoe t'allen tyden zullen bereyt ende willich syn sonder eenige weygeringhe, op pene als boven.

Formulier van onderteeckeninghe belangende de kercken-
ordeninghe voor de dienaren des goddelicken woords.

Wy dienaren des woords hier ondersch. verclaren met dese onderteeckeninghe, dat wy houden, dat in dese kerckenordeninghe niet strydich en is tegens het woordt Godes, maer dat alleen de ydere stucken, daerin begrepen, oorboorlyck ende nuttelyck syn om in dese kercken onderhouden te worden, ende belooven mitsdesen heyliclyck, dat wy ons zoo opentlyck als int bysondere naer dezelve zullen dragen, op pene van als ongeregelde gecensureert te worden. Ende indien het gevele tot eeniger tydt, dat wy ons zouden mogen beswaert vinden door wtspraecke van eene kerckelycke vergaderinghe in eene kerckelycke zaecke, zoo belooven wy oock, dat wy in zulcken gevalle ons zullen beroepen tot zulcke eene meerdere vergaderinghe, als in de gearresteerde kerckenordeninghe is gestelt, art. 59, ende in den synodo Veriana naerder is verclaert, welker wtspraecke ende oordeel wy ons zullen onderwerpen ende gehoorsaem syn, totdat door de nationale synodus anders zoude mogen geoordeelt worden, op pene als boven.

Formulier van onderteeckeninghe voor de proponenten.

Wy ondersch. proponenten in de classe van N. verclaren met dese onderteeckeninghe, dat wy metter herten gelooven ende gevoelen, dat alle de artickelen ende leerstukken, begrepen ende verclaert in de Nederlandsche Confessie ende Heydelberschen Catechismo, de minste met de meeste, den worde Godes in alles conform syn, ende belooven oock mitsdesen heyliclyck, dat wy naer eysch der gelegentheyt alle dezelve leerstukken zoowel int proponeren als onderlinghe conferentien zullen trouwelyck voorenstaen. Ende indien wy tot eenigen tyden eenich gevoelen ofte bedencken zouden mogen crygen tegen eenich artickel ofte leerstuk, in de voorsz. Confessie ende Catechismo begrepen, dat wy datzelve noch opentlyck noch heymelyck en zullen voorenstellen dan ordentlyck in de vergaderinghe des kerckenraeds ofte classe, op pene van dadelyck van de oeffeninghe der propositien geweert te worden. Ende indien tot eenigen tyde de kerckenraedt ofte classe zoude

mogen goetvinden, om de eenicheyt in de leere te onderhouden, van ons te eyschen onse naerdere verclaringhe ofte gevoelen over eenich artickel van voorsz. Confessie ofte Catechismus, zoo belooven wy oock midsdesen, dat wy daertoe t'allen tyden zullen bereyt ende willich syn sonder eenige weygeringhe, op pene als boven.

Formulier der limitatien ofte conditien, naer welke de proponenten, met voorgaende authorisatie des classis, tot de openbare praedicatien sullen mogen toegelaten worden.

I.

Sulcke proponenten zullen mogen tot het openbaer predicken toegelaten worden van de respective classe, dewelcke langhen tydt in de propositien met beslooten deuren, naer den artickel daarvan synde, geoeffent syn geweest ende zoo beproeft van de respective classe ende kerckenraedt, datter merkelycke hoope gespeurt wort, dat se met stichtinghe voor de ghemeente op den predickstoel zouden mogen gebracht worden.

II.

Doch opdat de respective classis genoegsame verzeekinghe hiervan hebben mochte, zullen sy te vooren van nieuws geexamineert worden, selfs naer de wyse dergener, die door beroepinghe tot den predickdienst worden aengenomen. Ende evenwel zullen sy noch het andre examen, hetwelcke in de beroepinghe geschiet, te verwachten hebben, byaldien eenige andere classis (onder dewelcke hare beroepinghe mochte vallen) hetzelfde hen begerde op te leggen.

III.

Hen wort verboden de sacramenten te bedienen ende houwelicken te bevestigen.

IIII.

Hierom zal den kerckendienaer tegenwoirdich syn, als sy predicken. Ende zoo ter plaetse, alwaer de predicatie gheschieden moet, geen kerckendienaer en ware ofte dezelve door noot absent wesen moeste, in zulcke gelegentheyten en zullen de proponenten niet mogen tot de openbare predicatie toegelaten worden, ten ware dat zulcs gheschiedde met voorweten der respective classis, ende dat dese over het bedienen der sacramenten ende het bevestigen der houwelicken ordre ghestelt hadde.

V.

Ghemerct dese oeffeninghe gheschiet niet alleene opdat haren voortganck der gemeente te beter bekend zoude worden, maer oock opdat se dadelyck

zouden toenemen. de kerckenraedt der plaetse, alwaer sy gepredict zullen hebben ofte, zoo daer noch geen kerekenraed en zy, de predicant, die hen assisteert, zal vermogen, wat tot hare verbeteringhe dient naer de gedane predicatie hen aen te wysen.

GILLIS BURS, electus synodi praeses.

PHILIPPUS LANSBERGIUS, assessor.

GERSON BUCERUS, scriba synodi. ¹⁾

Forme des ghebedts, om ghebruickt te worden op den rustdach naer deerste predicatie.

Almachtige, barmhartige Godt, wij bekennen bij ons zelven ende belyden voor U, gelijk het de waerheijt is, dat wy niet weerdich en sijn ons ooghen op te slaen ten hemel ende ons ghebedt voor U te bringen, indien Ghij aensien wilt onse verdiensten ende weerdicheijt, want onse conscientien beschuldigen ons ende onse zonden gheven ghetugenisse tegen ons. Weten oock, dat Ghij een rechtveerdich richter sijt, straffende de sonden dergener, die uwe geboden overtreden. Maer, o Heere, naerdien Ghy ons bevolen hebt U in aller noodt aen te roupen ende wt uwe onwtsprekelycke barmherticheijt belooft hebt onse gebeden te verhooren, niet van wegen onse verdiensten, die geene en sijn, maer om de verdiensten onses Heeren Jesu Christi, welcken Ghij ons tot eenen middelaer ende voorspreker voorgesteld hebt, zoo versaecken wij alle andere hulpe ende hebben onsen toevlucht alleene tot uwe barmherticheijt.

Eerstelick, o Heere, wij belijden, dat Ghij ons sooveele weldaden bewesen hebt, dat het ons onmogelyck is die te bedencken, veelmin wt te spreken, ende insonderheijt dat Ghy ons gevoert hebt tot den lichte uwer waerheijt ende tot de kennisse dijnes h. evangeliums. Daerentegen wij hebben door onse ondancckaerheijt dyne weldaden vergeten, wij sijn van U afgeweken ende hebben onse eygen begeerlickheden gevolcht, Dij niet eerende, gelijk wij schuldich waeren. Dies hebben wij grootelicx gesondicht ende, soo Ghij wildet met ons int gericht treden, niet anders en souden hebben te verwachten dan den eeuwigen doot ende verdoemenisse. Maer, o Heere, ziet aen het aenschijn dijnes gesalfden ende niet onse sonden, opdat uwen toorn door syn voorbidden gestilt werde. Beerachticht in ons de genade dijnes Geestes, die dagelicx meer en meer ons vleesch met alle sijne boose lusten doode ende ons vernieuwe tot een beter leven.

Ende overmidts het U behaegt, dat men bidde voor alle menschen, zoo bidden wij U, dat Ghij uwen zeghen strecken wilt over de leere uwes h. evangeliums, opdat het overal vercondicht ende aengenomen worde, opdat

¹⁾ Deze onderteekeningen zijn eigenhandig.

dr gansche weerelt vervult werde met dijne zalichmaeckende kennisse, opdat de onwetende bekeert, de swacke gesterckt ende een jegelijck uwen heijligen name niet alleen met woorden maer oock metter daet grootmaecke ende heijlighe.

Wilt tot dien eijnde getrouwe dienaers in uwen ougst seijnden ende deselve alsoo beghaeven, dat se haeren dienst getrouwelijck mogen bedienen. Daerenteghen wilt vuytroeijen alle valsche leeraers, gripende wolven ende huerlingen, die haer eijghen eere ende nutticheijt soucken ende niet de eere uwes h. naems alleene ende der armen menschen welvaert ende zalicheijt.

Wilt oock alle uwe christelijke gemeenten, die Ghij overal beropen hebt, genadelick bewaeren ende regieren in eenicheijt des waeren ghelooffs ende godsalicheijt des levens, opdat u rijke dageliox mach toenemen ende des satans rijke te schande gae, totdat u rijke volcommen werde, als Ghij sult alles in allen sijn.

Wij bidden U oock voor het weertlicke regiment, voor alle coninghen, vorsten ende heeren, als voor de coningen van Vranerijck ende Groot Bretanien ende alle andere, dewelcke uwe kercke voorstaen, maer insonderheijt voor dieghene, die Ghij over ons gestelt hebt, als de Hoogmogende heeren Staten Generael van de Vereenichde Provintien, voor sijne Princelijke Excellentie graeff Maurits van Nassouwen, voor de heeren Staten van Zeelandt ende haere Gecommitteerde Raeden, alsoock voor den eersamen ende wijzen raedt deser N. mitsgaders voor de bevelhebbers over het chrijgsvolck te water ende te lande. Gheeft, dat haere regieringe daernaer gericht sij, dat de Coninck aller coninghen over hen ende haere onderdaenen regieren mach ende het rijke des duvels, hetwelcke een rijk is aller schande ende lasteringhe, door hen als uwe dienaers lancx soo meer verstoort ende te niete gemaect worde, ende dat wij onder hen een gherust, stil leven leijden mogen in aller godtzalicheijt ende eerbaerheijt.

Voorder bidden wij U voor alle onse medebroeders, die onder den paus ofte Turck vervolginghe lijden. Wilt se met uwen H. Geest troosten ende genadelick daerwt verlossen. Ende en laet niet toe, dat uwe christenheijt ganschelick verwoest ende de gedachtenisse uwes naems op aerden wtgeroeijt werde, opdat niet de vijanden uwer waerheijt haer roemen tot uwer oneere ende lasteringhe. Maer indien het uwen goddelicken wille is, dat de gevanghene christenen met haere doot de waerheijt getuijgenisse gheven ende uwen naeme prijsen, zoo gheeft se troost in haer lijden, dat se sulcx van uwe vaderlicke handt opnemen ende daerin, uwen wille volgende, bestendich blijven tzij in leven ofte in sterven, tuwer eere, tot stichtinge uwer gemeente ende tot haerer zalicheijt.

Wij bidden U oock voor alle, die Ghij castijt met armoede, gevanckenisse, cranckheijt des lichaems ofte aenvechtinge des geestes. Troost se alle, o Heere, naerdatt Ghij weet, dat haeren nootd is eijschende. Gheeft, dat hen

haere castidjnge diene tot kennisse haerer zonden ende beteringe haeres levens. Wildt hen oock gheven volstandige geduldicheijt. Versoet haer lijden ende verlost se eijndelick, opdat se hen uwer goetheijt verblijden ende uwen naeme eeuwelick prijsen. Troost oock alle weduwen ende weesen, gelijck Ghij haeren vader zijt. Wildt alle vrouwen, die in barensnoodt sijn, een goede verlossinge gheven ende de crancke eraemvrouwen ophelpen. Wilt in alle deghene, die crancksinnich sijn, vermeerderen de goede gaeven des verstandts, opdat se die aenlegghen tot grootmaeckinge dijnes naems ende stichtinge haeres naesten.

Eijndelick, o Heere, wilt ons ende de onse midsgaders al dat ons aengaet in uwe bescherminge ende bewaeringe nemen, voornemelijck die wtgereist sijn te water of te lande, in sorgelicke wegen, tot voorderinge dijner kercke off tot welvaeren des landts ofte oock om haere eijgen affairen. Gheeft, dat wij in ons beroup naer uwen wille mogen leven ende de gaeven, die wij door uwen zegen ontfangen, alsoo gebruicken, dat se ons niet en verhinderen maer veelmeer totten eeuwigen leven voorderen. Sterckt ons oock in alle aenvechtinge, opdat wij, in den gheloove strijdende, overwinnen moghen ende hiernaemaels met Christo dat eeuwighe leven bezitten.

Om dese dinghen alle bidden wij U, gelijckerwijs onsen getrouwen Heere ende Zalichmaecker Jesus Christus selve geleert heeft: Onse Vader etc.

Dese forme des gebedts sal ordinairlick door geheel Zeelandt des Sondaghs naer d' eerste predicatie gebruiet worden. Maer op de vast ende bid-daghen sal men de langhe forme mogen gebruicken, die onder de gebeden, gevoecht achter den Catechismo, gevonden wordt, behoudens dat men voor het weereltsche regiment sal bidden op de maniere, die hier in dese corte forme gestelt is.

[Supplimentum ad synodum Veranam anni 1610, cap. 6, § 3.]¹⁾

Forme ²⁾ om den h. doop aen de volwassene te bedienen.

I.

Eerstelick sal de hooftsomme der leere des heijligen doops, in drie stucken begrepen, alsoo sij voorgesteld wort in de forme van de bedieninge der kinderdoops, voorgelesen worden.

II.

Daernaer de anticipatie ofte voorcominghe, naer het verclaers van de leere des doops volgende ende beginnende met dese woorden: Ende hoewel

---

¹⁾ Het tusschen [] geplaatste is overgenomen uit DD. ²⁾ „Forme” DD heeft „Formulier”.

onse kinderen niet en verstaen etc., sal aldus verandert worden ¹⁾: ende hoewel de kinderen der christenen, sonder dese dinghen te verstaen, wt cracht des verbondts moeten gedoopt worden, zoo en ist nochtans niet geoorloft de volwassene te doopen, tensij deselve alvooren. het evangelium gehoord ende geloofd hebben. Want hierom ist, dat Jesus Christus syne apostelen bevolen heeft alle volcken te leeren ende dezelve te doopen in den naeme des Vaders, des Zoons ende des H. Gheests, vougende oock dese belofte daerbij, dat deghene, die gelooven sal ende gedoopt sal sijn, sal zalich worden, naer welcken regel de apostelen sich altyts in het doopen van de volwassene gericht hebben, blyckende bij de menichfuldige exempelen, dewelcke daervan in het bouck van de Handelinghe der apostelen te lesen sijn. Dewyle dan de apostelen naer het bevel Christi geene andere volwassene en hebben gedoopt dan deghene, die het evangelium geloofd ende haer geloove metten monde beleden hebben, zoo en mach men oock alsnu aen geene andere volwassene den doop bedienen dan aen deghene, die de verborgentheijt des doops wt de vercondinge des h. evangeliums hebben leeren verstaen ende daervan door belijdenisse des monts goede rekenschap gheven.

III.

Het eerste gebedt sal geheel blijven ende over de volwassene als over de kinderen ghebruijet worden, behoudens dat men voor kindt ofte kinderen segge: persoone ofte personen.

III.

Voor de stipulatie sal den dienaer den persoone, die gedoopt moet worden, op dese maniere toespreken: Christelicke broeder ofte suster, ghy hebt gehoord, dat den doop een ordeninghe Godts is om ons ende onsen zade sijn verbondt te verzegelen, ende soo voorts, gelijk int formulier van den doop der kinderen volgt.

V.

De stipulatie ofte afvraegingen sullen aldus geschieden: I. hoewel ghij in sonden ontfanghen ende gebooren sijt ende daeromme allerhande ellende, jae de verdoemenisse selve, onderworpen ²⁾, of ghij niet en bekent, dat ghij in Christo geheilicht sijt ende daerom als een lidtmaet sijner gemeijnte behoort gedoopt te wesen ³⁾; II. of ghy de leere, die int Oude ende Nieuwe Testament ende in ⁴⁾ de artickelen onses ⁵⁾ christelicken geloofs begrepen is ende dienvolgende ⁶⁾ in de christelicke kercke geleert werdt,

¹⁾ „Ende hoewel — worden” ontbr. in DD. ²⁾ „ende daeromme — onderworpen” DD heeft „etc.” ³⁾ „dat ghij — wesen” DD heeft „etc. als in den kinderdoop”. ⁴⁾ „in” DD heeft „in de leere des h. doops en in” ⁵⁾ „onnes” DD heeft „des”. ⁶⁾ „dienvolgende” ontbr. in DD.

niet en bekent de waere ende volcommene leere der zalicheijt te wesen, belovende door des Heeren genade deselve te beleven ende bij de zuvere belijdenisse daervan tot den eijnde uwes levens te volherden.

VI.

In het tweede gebedt sullen in de plaetse deser woorden (wij bidden U oock door denselven uwen lieven Zone, dat Ghij dit kindt met uwen H. Geest altijd wilt regieren, opdat het christelick ende godtsalichlick opgevoedt worde) gebruikct sijn ¹⁾ dese woorden: wij bidden U oock door denselven uwen Zone, dat Ghij desen persoon met uwen Heijligen Geest alijts wilt regieren, opdat hij christelick ende godtsalichlick wandele ende in den Heere Jesu Christo etc. ²⁾, ende soo voorts in ³⁾ hetselve gebedt is volgende.
